

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЮ ПІДГОТОВКОЮ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Повідайчик О.С.

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної
роботи*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

Глибокі перетворення соціально-економічного життя нашого суспільства зумовлюють необхідність підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах до науково-дослідницької діяльності, що в свою чергу вимагає корінних змін у системі управління цим процесом. Важливого значення набувають форми і методи управління формуванням науково-дослідницьких умінь студентів, розробка нових концептуальних підходів до організації цього процесу у ВНЗ.

У педагогічних системах управлінню належить провідна роль, оскільки, як зазначає саме за допомогою управління досягається мета, яка визначена перед соціальною системою, і яка зумовлює характер її функціонування і розвитку (В. Афанасьєв, С. Бажан, Х. Бахтіярова, М. Поташник, Н. Сунцов, А. Файоль, Н. Хмель та ін.). При цьому під поняттям управління будемо розуміти діяльність, спрямовану на організацію, контроль і регулювання об'єкта управління відповідно до заданої мети.

Досліджуючи феномен управління дослідницькою підготовкою соціальних працівників зауважимо, що воно є характерним для функціонування систем, зокрема тих, які відзначаються складністю і динамічністю. Постійні зміни, переходи з одного стану в інший під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів можуть мати зворотний і незворотний характер, призводити до збереження і розвитку або до руйнації системи. Для того, щоб нівелювати руйнівний вплив різних стихійних чинників, виникає необхідність зберегти певні якості, структурні і функціональні характеристики системи в заданих межах і умовах, забезпечити оптимальний рівень її функціонування і розвитку.

Особливості формування науково-дослідницьких умінь як системи дозволяють стверджувати про системне управління цим процесом, яке передбачає конкретизацію соціального замовлення суспільства, цілей, засобів, методів, форм, дій суб'єктів навчання. При цьому системне управління має дві складові: внутрішню і зовнішню. Внутрішнє управління є невід'ємною частиною будь-якої діяльності людини, воно супроводжує її дії і спирається на особистісні потреби, мотиви і цілі. Зовнішнє управління також зумовлено певними цілями, але воно може бути не тільки особистим, а й груповим чи суспільним. Зовнішнє управління розуміється як комплекс регульованої і організованої взаємодії суб'єктів навчання, спрямований на досягнення поставлених цілей.

Розглянемо ознаки системного управління педагогічним процесом та охарактеризуємо їх з урахуванням предмета нашого дослідження.

Визначальною рисою є пріоритетність управлінської взаємодії партнерів педагогічного процесу. Вчений Г. Серіков зазначає, що «управлінська взаємодія учасників освіти визнається головною організуючою і регулюючою силою» [1, с. 123]. Ознаками управлінської взаємодії є наявність загальної для всіх суб'єктів навчання мети і системність управління. Загальною метою управлінської взаємодії партнерів у нашому дослідженні є озброєння учнів науково-дослідницькими вміннями. Системність виявляється в узгодженості змісту, засобів, форм взаємодії суб'єктів навчання у процесі формування досліджуваних умінь.

Іншою ознакою системного управління є узгодженість цілей управління, які можна розподілити на дві групи: цілі, спрямовані на врахування потреб та інтересів суспільства (соціальне замовлення, вимоги до кваліфікації фахівців та ін.); цілі, орієнтовані на індивідуальні потреби і схильності студентів (здобуття вищої освіти, підвищення професійної кваліфікації, самовдосконалення і т.д.).

Для взаємного узгодження зазначених цілей необхідно виділити пріоритетні цілі управління, яким підлягають інші цільові установки. У нашому дослідженні такою пріоритетною ціллю є формування в студентів науково-дослідницьких умінь, яка є стабілізуючим фактором навчальної діяльності, визначає її узагальнений характер.

Характерною ознакою системного управління є його спрямованість на розвиток педагогічних систем і створення системної організації освітнього простору. Наприклад, системне управління процесом формування науково-дослідницьких умінь майбутніх вчителів сприяє підготовці фахівців, які, з одного боку, здатні розвинути творчий потенціал підростаючих поколінь, а отже, опосередковано впливають на подальший розвиток всіх сфер життєдіяльності суспільства, а з іншого боку, при виникненні необхідності може сприяти зародженню нових педагогічних систем всередині наявного освітнього простору.

Відзначимо, що згадані ознаки носять установчий характер і не передбачають визначення механізмів практичної реалізації управління процесом формування науково-дослідницьких умінь студентів.

Досліджуючи навчальний процес у взаємозв'язку з формуванням дослідницьких умінь вчений П. Романов зауважує, що система управління тут складається з керованої і керуючої підсистем: студент – викладач. Вхідними елементами цього процесу є: студенти, які володіють достатньою мотивацією формування готовності до науково-дослідницької роботи; зміст навчання; форми і технології навчання; методи навчання [2].

Основними вихідними елементами є знання, вміння і навички, набуті слухачами в процесі навчання. При цьому забезпечується реальна можливість зміни якісних і кількісних характеристик вхідних та вихідних елементів, спостереження за ними і їхнє корегування. Отже, можна стверджувати про управління процесом формування науково-дослідницьких умінь майбутніх фахівців, метою якого є досягнення певних показників, які характеризують засвоєння конкретного рівня науково-дослідницьких умінь студентів на кожному етапі системи навчання.

Суть управління навчальним процесом полягає в тому, щоб спрямувати розумову діяльність студентів у бік більш активного і глибокого освоєння нової інформації (в нашому випадку – науково-дослідницьких умінь). Управління навчанням визначає завдання оптимізації освітнього процесу, тобто скорочення неефективної академічної роботи, підвищення усвідомленості засвоєння знань і практичної спрямованості навчання, розвиток когнітивних здібностей студентів.

Керуючим суб'єктом в освітній системі є викладач, який організує, контролює, корегує (в разі необхідності) навчально-пізнавальну діяльність студентів. Але не тільки викладач управляє цим процесом. Конструктивна роль належить і самим студентам, їхньому свідомому прагненню до самоуправління процесом набуття знань (особливо в системі професійної підготовки). У процесі спільної діяльності студенти також впливають на викладача і, в окремих випадках, змінюють характер його дій. Керуючий і керований суб'єкти освітнього процесу перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності, на основі змін у змісті освіти вони можуть трансформувати характер професійно-педагогічної взаємодії.

Управлінню процесом формування науково-дослідницьких умінь студентів притаманні певні особливості: свідомий і планомірний вплив, який є більш дієвим за стихійну регуляцію; наявність причинно-наслідкових зв'язків між управляючою підсистемою і об'єктом управління; стійкість – здатність системи рухатися за окресленою траєкторією, підтримувати режим функціонування; процес управління є циклічним і безперервним.

Таким чином, управління дослідницькою підготовкою майбутніх соціальних працівників характеризується системністю і передбачає діяльність, спрямовану на організацію, контроль і регулювання об'єкта управління відповідно до заданої мети. Необхідною умовою ефективності управління є забезпечення самостійності елементів управлінського процесу, що дозволяє більш гнучко реагувати на різноманітні ситуації під час науково-дослідницької підготовки студентів, створює умови для вдосконалення форм і методів управління у вищих навчальних закладах.

Література

1. Сериков Г.Н. Управление образованием. Системная интерпретация: Монография / Г.Н. Сериков. – Челябинск: Изд-во ЧГПУ «Факел», 1998. – 664 с.
2. Романов П. Ю. Управление формированием исследовательских умений обучающихся в системе непрерывного педагогического образования / П.Ю. Романов // Государственная служба: Науч.-полит. журнал. – 2002. – №6 (20). – С. 99 – 105.